

۱۴۴۲۷۷

سلسله تکه نگاشت های

الگوی اسلامی ایران پیشرفت

تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با بررسی نسبت میان دین اسلام و توسعه

اردیبهشت ماه ۱۳۹۵

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی:

باید در طراحی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت
بر چهار عرصه‌ی فکر، علم، معنویت و زندگی تکیه شود
که در این میان، موضوع «فکر» بنیانی‌تر از بقیه‌ی عرصه‌ها است

در دیدار اعضای شورای عالی
مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۱۳۹۱/۱۲/۱۴

سرنامہ
و نام و پیدوار
نویں، جزہ ۱۳۵۶ -
تبین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با بررسی نسبت میان دین اسلام و توسعه / نگارش حمزه نورذری
مهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۵.
۶۸ ص.
سلسلہ نگارشاتهای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت: ۷۲
۶-۷۲-۷۶۱۱-۶-۹۷۸-۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال
۷۲-۶۷۱۱-۶-۹۷۸-۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال
ی فہرست
فیبا
باز نت
۶۶-۶۸
گفتاں مذہبی - اسلام
Progress -- Religious aspects -- Islam
شادی - جنبہ های مذہبی - اسلام
Islam -- Religion and economic development
عقائد و تمدن
Religion and civilization
بنیاد پرستی - پیشرفت انتشارات الگوی پیشرفت
۱۳۹۵، بپت
رہ بندی گنگرہ
۱۷۴۴۲
رہ بندی دوبی
۲۳۵۶۰۰
نظارہ کتابخانہ ملی

سلسله تک نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت:
تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با بررسی نسبت بین این اسلام و توسعه

نگارش: دکتر حمزه نوذری (عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی)

ناشر: نشر الگوی پیشرفت، وابسته به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

نویت چاپ: اول، اردیبهشت ماه ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شاک: ۶-۷۴-۷۶۱۱-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۵۰۰۰ ریال

تلفن: ۰۲۱ ۸۸۶۳۴۰۰۸ - ۰۲۱ ۸۸۰۱۴۶۴۸

www.olgou.ir

Email:olgou@olgou.ir

نشانی: تهران، خیابان جلال آل احمد، روبه روی بیمارستان شریعتی، شماره ۳
تمامی حقوق این اثر متعلق به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.
مسئولیت دیدگاه‌های بیان شده در این تک نگاشت بر عهده مؤلفان محترم است.

پیشگفتار

تعیین مبانی، ارکان، چارچوب و مسیر پیشرفت کشور در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باید با مشارکت گسترده و حضور همه جانبه دانشمندان، محققان، نخبگان دانشگاهی و حوزوی و جوانان این مرز و بوم صورت گیرد. به گواه تاریخ و تجارب گذشته، پیشرفتی همه جانبه و پایدار خواهد بود که بی‌اساسی و اقتضائات ایرانی در آن توأمان مورد توجه باشد.

اینک مرکز الگوی اسلامی ایران پیشرفت در آستانه اتمام سه سال تلاش‌های علمی، تخصصی و فکری درباره پیشرفت علمی ایرانی، برگزاری نشست‌های علمی و تخصصی، تأسیس اندیشکده‌های مرکز، انتشار صدها مقاله، شش‌مند و تهیه نقشه راه تدوین الگو و انجام برخی از مراحل آن، در نظر دارد با هدف تولید دانش و گسترش و تعمیق ادبیات موضوعی در حوزه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، آثاری را به صورت کتاب‌نگاشت‌های علمی فاخر منتشر نماید. تک‌نگاشت نوشتاری تخصصی و نیمه‌مبسر است که توسط یک پژوهشگر خبره در یک موضوع خاص نگاشته می‌شود. تک‌نگاشت از نظر حجم و وسعت را حد فاصل مقاله و کتاب است و نویسنده با پردازش و تحلیل یافته‌ها و مطالعات تخصصی، این اثر را افزودن یافته‌های پژوهشی جدید خود و تحلیل جامع و منسجم آنها افق‌های تازه‌ای را در زمینه مورد بررسی می‌گشاید.

سلسله تک‌نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که در مجلدات مختلف منتشر می‌شوند، حاصل تلاش جمعی از استادان، اندیشمندان و محققان دانشگاهی و حوزوی است که مراحل مختلف نگارش، ارزیابی، ویراستاری، تدوین و انتشار را با نظارت متخصصان و اهل فن گذرانده است و در اختیار صاحب‌نظران قرار می‌گیرد. در پایان از مساعدت‌ها و تلاش‌های ارزنده نویسندگان تک‌نگاشت‌ها و داوران و مراکز مختلف علمی و پژوهشی که ما را در تهیه، تدوین و انتشار این سلسله یاری رساندند، تقدیر و تشکر می‌شود. امید است این محتوای علمی بتواند افق‌های نو و روشنی را در پیش چشم متخصصان دانشگاهی و حوزوی بگشاید و هر روز در طی مسیر تدوین و تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گام‌های بلندتر و استوارتری برداشته شود.

فهرست

۷	خلاصه
۹	فصل اول: کلیات پژوهش
۱۳	فصل دوم: پیشینه تاریخی و تجربی
۲۱	فصل سوم: چارچوب نظری پژوهش
۲۱	رویکرد تعارض
۲۲	رویکرد تمایز
۲۳	رویکرد تکمیل
۲۴	موضع‌گیری‌های هر کدام از این رویکردها در نمونه
۲۴	وجود خدای شخصی
۲۵	دین و بحران محیط زیست
۲۶	روش‌شناسی پژوهش
۲۹	فصل چهارم: رابطه تعارض (اندیشه سید حسین نصر)
۳۹	فصل پنجم: رابطه تمایز (اندیشه مصطفی ملکیان)
۴۳	نقد و بررسی رویکرد تعارض و تمایز
۴۵	فصل ششم: رابطه تکمیل (اندیشه شریعتی)
۴۷	تحلیل الگوی پیشرفت تمدن غرب و بیان چالش‌های آن
۵۲	الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت
۶۰	نقد رویکرد شریعتی
۶۱	نتیجه‌گیری
۶۱	تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در سه رویکرد
۶۶	منابع

خلاصه

علم با بهره‌گیری از دانش بشری در تفسیر واقعیت نگاهی فارغ از توجه به دین داشته است و دستاوردهای خود را مبتنی بر قراردادهای بشری و بی‌نیاز از آموزه‌های وحیانی بنا کرده است. این تفسیر تک بعدی از عالم در قرن بیستم دچار تردیدهایی شد و علم مدرن و توسعه مبتنی بر آن دچار چالش‌هایی گردید. گروهی سخن از تمایز میان این دو به میان آوردند و گروهی دیگر امکان مکملیت بین این دو را مطرح ساختند.

در این مقاله با استفاده از نظریه حقایق هات در کتاب علم و دین: از تعارض تا گفت و گو، به بیان رابطه میان دین اسلام و توسعه در آرا اندیشمندان دینی پرداخته شده است. رویکرد تعارض میان دین و توسعه در اندیشه حسین نصر، رویکرد تمایز در آرا مصطفی ملکیان و رویکرد تکمیل در نوشته‌های علی شریعتی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش سعی کردیم با بهره‌گیری از نقاط بحث در رویکرد به مشخصه‌های اولیه مدلی نظری، که برای تبیین رابطه دین و توسعه کارآمد باشد دست یابیم. براساس دیدگاه تعارض (نصر)، پیشرفت یعنی عملی شدن دین و بازگشت به جوهر دین به عبارتی، پیشرفت چیزی جز تحقق دین نیست. پیشرفت بر مبنای دین فهم و درک می‌شود. روشهایی غیر از تجربه برای تدوین الگوی پیشرفت مناسب است. براساس این دیدگاه، مقاله پیشرفت و تدوین الگویی برای آن نمی‌تواند تحقق پیدا کند مگر اینکه علوم به ویژه علوم انسانی متحول شوند. نمی‌شود از الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی سخن گفت اما علوم سکولار و غربی باشند. قائلین به رویکرد تعارض معتقدند که منطق و روشی که از دل آن توسعه غربی برآمده با منطق و روشی که ما باید از آن استفاده کنیم متعارض است. به نظر می‌رسد پیشنهاد توقف در اکنون و بازگشت به گذشته از آن جهت که عملی نیست، نمی‌تواند در تدوین الگوی پیشرفت وجهی داشته باشد.

طرفداران رویکرد تمایز معتقدند که علم و تکنولوژی و توسعه منتج از آن در زمرهٔ بر ساخته‌های بشری به‌شمار می‌آیند، هدف علم شناخت واقعیت‌هاست و توسعه رفع نیازهای عمدتاً مادی و غیر معرفتی انسان است. پس هدف علم شناخت واقعیت و به دنبال آن هدف توسعه رفع حاجات علمی انسان است. توسعه محصول تعقل و خردورزی است و دین به ایمان و اعتماد نیاز دارد. این «دو راه» مجزا هستند و هیچگاه به یکدیگر فرو کاسته نمی‌شوند و جای یکدیگر قرار نمی‌گیرند. به عبارتی استدلال رویکرد تمایز این مدعاست که در حوزهٔ توسعه، جایی برای میدان‌داری دین و ایمان نیست و در این حوزه برتری از آن کسی نیست که از نظر ایمان برتر باشد. در حوزهٔ دین، هم جای رفیعی برای صاحب‌نظران توسعه نمی‌توان در نظر گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد رویکرد تکمیل بیش از دو رویکرد دیگر در تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت کرامد است و بنابراین باید مورد توجه قرار گیرد چراکه دانش علمی می‌تواند افق ایمان یعنی معرفت را وسعت بخشد و دین می‌تواند نابسامانی‌ها و ضعفهای توسعه را برطرف کند. این رویکرد در برابر توسعه-آرا شریعتی- که با نام تکمیل از آن نام بردیم برخلاف دو رویکرد دیگر، مدعاست توسعهٔ امروزی بشر که برآمده از علوم تجربی است ناسازگار با دین - البته نه به تشریف نشد و غیر مرتجع- نیست و آموزه‌های دین، نقص‌ها و ضعف‌هایی که در این نوع توسعه پیشرفت وجود دارند، از جمله از دست دادن معنای زندگی و حاکمیت بی‌چون و چرای عقلانیت، بزاری، را تحت پوشش قرار می‌دهد. در اسلام مؤلفه‌های زیادی وجود دارد که نشان‌دهندهٔ عدم تعارض بین این دو واقعیت هستند. بنابراین دین تکمیل‌کنندهٔ توسعهٔ بشری است.

واژگان کلیدی: دین، توسعه، الگوی پیشرفت، رویکرد تمایز، رویکرد تضاد، رویکرد تکمیل